

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

‘Η παράσταση τῆς Ἀντιγόνης στὸ Θέατρο
Ἡρώδη τοῦ Δετινοῦ. Ἄγνωρέσσον πῶς διπὺ¹
πρωτοδιδάχθηκε ἡ Ἀντιγόνη τόσος ἦταν ὁ θαυ-

μασμὸς καὶ ἡ συγκίνηση τῶν Ἀθηναίων γιὰ
τὴν θαυμαστὴν σύλληψην καὶ τὴν τελείωταιη δη-
μιουργία τῆς τραγῳδίας αὐτῆς. ώστε γιὰ νὰ
ἀποδεῖξουν τὴν ἐκτίμησή τους σιὴ μεγαλοφύτα
τοῦ ποιητῆ, τὸν διορίσαντες στρατηγὸ καὶ τὸν
στείλαντες στὴ Σάμο, ἔχοντας τὴν πεποίθηση
πῶς μὲ τὸ ίάναι κανεὶς μεγάλος ποιητὴς ση-
μανεῖ πῶς μπορεῖ νὰ εὑδοκιμήσῃ καὶ στὴ
στρατηγικὴ τέχνη. ‘Εννοεῖται, ὅπως ἦταν
ἔπομενο, ἡ στρατηγία αὐτῆς ἀπότιμη.

Φαίνεται δῆμος πῶς δὲν εἶχανε ἄδικο οἱ Ἀ-
θηναῖοι ποὺ ἐνθουσιαστήκαν τόσο πολὺ, ἀπ’
τὴν τραγῳδίαν αὐτὴν καὶ τὴν ἐκτίμησαν δῶς μᾶ-
ἄτ’ τὶς ὑπεροχώτερες ἐκδηλώσεις τῆς τέχνης
τοῦ Σοφοκλῆ. ‘Η παράσταση τῆς Ἀντιγόνης
ἦταν μιὰ ἀπολύτην.

Μέσα σ’ αὐτὸν τὸ ἔργο ὑπῆρχαν βέβαια ὅλες
οἱ περιφήμες ἀρετὲς τοῦ μεγαλού τραγικοῦ—
τέλεια διαγνωφῆς χαρακτήρων, φυσικῆς καὶ ἀ-
βίαστης ἔξελῆς τῆς δράσης, λυρικότατας χο-
ρικᾶς, ἐνδιαφέροντας συγκινητικὸ καὶ παθητικὸ—
μᾶς ὑπῆρχε καὶ κάτι καινούργιο. Σχεδὸν γιὰ
πρῷη φυσὶς ἡ ἀρχαία τραγῳδία, μᾶς παρου-
σιάζει τὴν μορφὴ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ ἀπόλλυτα
ἡθικὰ ἐλεύθερου, που προκειμένου νὰ ἐκπλη-
ρώσῃ κάποιο ἡθικὸ νόμο, κάποιο ἰδανικό, δχι
μονάχα «δέχεται καὶ ὑπορεῖει τὴν δυνστυχία, μὰ
πηγαίνει ξητῶντας τὴν», θυσιάζει θεληματικὰ
τὸν ἑαυτό του, κι’ ἔτσι μ’ αὐτὸν τὸ ὑπέροχο
φρέσιμό του, ὑφώνεται σὲ σύμβολο αἰώνιο «ποὺ
δίνει ἀξία στὴ ζωὴ καὶ στὸν προσωπισμὸ τοῦ
ἀνθρώπου ἀτανὼ στὴ γῆ». ‘Η Ἀντιγόνη, αἰώνιο
σύμβολο τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης, κινημένη ἀπ’
τὸ αἰσθημά της αὐτὸν, ἀποφασίζει νὰ ἐκπλη-
ρώσῃ δ.τι τῆς ἐπιβάλλει ὁ θεῖος νόμος ποὺ
βρίσκεται σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν προσταγὴ τοῦ
Ἄρχοντα. Ξέρει πῶς ἀπ’ τὴν σύγκρουση αὐτῆς
τὴν περιμένει ὁ θάνατος, μᾶς δὲ δειλιάζει. ‘Α-
γωνίζεται, νικάει τῆς ἀνθρώπων ἀδιναμίες,
ὑψώνεται πάνω ἀπ’ τὸ φυσικὸ πόνο καὶ προσ-
φέρει τὴν ζωὴ τῆς θυσίας στὸ καθῆκον τῆς.

Αὐτὴ τὴν ἡρωϊκὴ μορφὴ τῆς Ἀντιγόνης θέ-
λησε νὰ ζωτανέψῃ ἡ δ. Κωτούλη σὲ μὰ πα-
ράσταση ποὺ δόθηκε στὸ θέατρο τοῦ Ἡρώδη
γιὰ τοὺς πλημμυροπαθεῖς. Εὐγενικὸς ὁ πόθος
τῆς κι’ ἀξιού πνοος ὁ κολλιτέχνης ποὺ βάζει
σκοπὸ στὶ ζωὴ του νὰ ἔρμη· εψῆ δὲτι πιὸ υ-
ψηλὸ καὶ πιὸ ἐκλεκτὸ ὑπάρχει στὴν παγκόσμια
δραματικὴ ποίηση. Μὲ δὲ φτάνει μονάχα νὰ
ποθῆσῃ κανεὶς κάτι. Γιὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν
πόθο του χρειάζεται πρῶτα—τρόπως νὰ καλ-
οκεφτῇ εἰ πρόκειται νὰ λάβῃ μέσα του καὶ
νὰ ἐλέγξῃ, τὸν ἑαυτό του, γιὰ νὰ δῆ ἀν εἶναι
πραγματικὰ ίκανὸς γιὰ μᾶς τέτοια προσπλαθεία
καὶ διπέρα νὰ δουλέψῃ νὰ δουλέψῃ γερά. ‘Η
δ. Κωτούλη, μὲ τὸν τρόπο ποὺ ἐρμήνεψε
τὴν ἡρωΐδα τοῦ Σοφοκλῆ, μᾶς ἀπόδειξε πῶς
δὲν πήρε τὸ πρᾶμα στὰ σοβαρά. ‘Επιπολι-
όητα βασιλεύει ἀπ’ ἀκρη σ’ ἀκρη. Μᾶς πα-
ρουσίνεισε μιὰν Ἀντιγόνη φεύτικη, ἄφωχη καὶ
ξερή, χωρὶς καμά συγκίνηση, χωρὶς κονένα
πάθος, χωρὶς δραματικὲς μεταπτώσεις. Καμά
ποικιλία στὸ παξίμο. Ρητορεία ὀρθίστια
χτιῇ ἀπ’ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος. Τόσο βρισιδ-

τανε ἔξω ἀπ’ τὸ φόλο της, ώστε πολλές φρά-
σεις τὶς τόνιζε ἔτσι ποὺ δὲν ἔργαζες κανένα
νόημα.

‘Αλλὰ ἂς ἔχετάσουμε τὴν ἀποτυχία αὐτῆς μὲ
κάθε δυνατή λεπτομέρεια ποὺ μᾶς ἐπιτρέπει
ὁ χῶρος τοῦ σημειώματός μας.

Χαρακτηριστικὸ τῶν ἔργων τοῦ Σοφοκλῆ
εἶναι ἡ τέχνη μὲ τὴν ὄποιαν αἰχμαλωτίζει
εἴθιδες ἀμέσως τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ θεατῆ καὶ
προκαλεῖ τὴ συγκίνησή του. ‘Η Ἀντιγόνη ἔ-
χωρίζει γιὰ τὴ ζωηρότητα μὲ τὴν ὄποιαν ἀρ-
χέτι. Εἶναι τέτοια ἡ θέση τῆς ἡρωΐδας καὶ
ἡ συγκίνησή της καὶ ἡ βιασύνη της, καθὼς
βγαίνει ἔξω ἀπ’ τὸ παλάτι καὶ περιμένει τὴν
ἀδερφή της, ώστε τὴν ἀνάλογη ἔκφραση πρέ-
πει νάχουν οἱ κινήσεις καὶ τὰ λόγια της.

‘Αλλως καὶ τὸ κείμενο μᾶς τὸ λέει καθαρά:

Οὐδὲν γάρ οὔτ’ ἀτιμον οὔτ’ ἀτης ἀτερ
οὔτ’ αἰσχρὸν, οὔτ’ ἀτιμον ἐσθ’ ὄποιον οὐ
τῶν σῶν τε καμῶν οὐκ ὄποι π’ ἔγω κακῶν

έχεις τι κι’ εἰσήκουσας; ή σὲ λονθάνει καλπ.

‘Η δ. Κωτούλη τὰ λόγια αὐτὰ τὰ εἰπε ἀργό,
χωρὶς καμά συγκίνηση, σᾶν νὰ μὴ τῆς συνέ-
βαινε τίποτα.

Τὴν ἴδια ἀπάθειαν ἔδειξε στὸ γοργὸ καὶ
σφρόδρο διαλόγο μὲ τὴν ἀδερφή της, ποὺ ἀκο-
λουθεῖ ἀμέσως κατόπιν καὶ ὅπον χαρακτηρί-
ζονται στὴν ἐνείλεια σὲ δυὸ ἀδερφές.

‘Ἐδὼ ἔπεστε νὰ μᾶς δώσῃ δλη τὴ πίστη της
στὴν ιερότητα τῆς πράξης της, δλη τὴ θέρμη
τῆς καρδιᾶς, τῆς πλημμυρισμένης ἀπ’ ἀδελφική
στοργή, δλο τὸν περηφανό ἐνθουσιασμό, δπος
το δεικνύουν οἱ φράσεις της:

οὐ γάρ δὴ πρόδοοῦσ’ ἀλιώσομαι
ἀλλ’ ἵτσ’ ὄποια σοὶ δοκεῖ κείνον δ’ ἔγω
θάψω. Καλὸν μοι τοῦτο ποιούσῃ θανεῖν.
φίλη μετ’ αὐτοῦ κείσομαι, φίλου μέτα.

δσια πανουργήσασα ἔπει πλείων γρόνος καλπ.
καὶ τὴν περιφρόνηση στὸν κινδυνο μὲ τοὺς
στίχους:

μὴ μοῦ προτάρθει τὸν σὸν ἔξόρθου πότμον
Οἴμοι καταύδου, πολλὸν ἔχθιων ἔση,
οιγῶσ’ ἔαν μὴ πᾶσι κηρυξῆς τάδε.

‘Οσο γιὰ τὸν τρόπο ποὺ μιλάει στὴν ἀδερφή
της εἶναι βέβαια σκληρός καὶ κάπως περιφρό-
νητικός, καθόλου δημος πρόστιχος, δπως ἔκανε
ἡ δις Κωτούλη, πράμμα ποὺ δὲν ταιριάζει σὲ
μιὰ τέτοια φύση.

‘Επειτα στὸ σημεῖο ποὺ δὲν φύλακας τὴν φέρ-
νει μπροστὰ στὸν Κρέοντα γιὰ νὰ δώσῃ λόγο
γιὰ τὴν πρᾶξη της, ποὺ ητανε ἡ ὑπερόηφανη
καὶ ηγεμη σταθερότητα της στὴν ἀτόφαση, ἡ
ἀλιφριά εἰνωνεια πρὸς τὸν ἄρχοντα πὲν νομί-
ζει δι’ οἱ νόμοι του μπορεῖ νὰ σταθοῦν πρὸς
πάνω ἀπ’ τοὺς ἀγραφώνς καὶ ἀσφαλιτικούς θείους
νόμους, ποὺ δὲν οἰγκωνιτημένος καὶ βουβός της
πόλεως; Καμά υπερβολή, καμὰ παραφρά.
Τι χρειαζόντουσαν ἔκεινες Οἱ κραυγές διαν
λέει:

σχεδόν τι μώρφ μωρίαν ὀφλισκάνω.

Θὰ μοῦ πεῖ μᾶς τότε πῶς δικαιογοῦνται τὰ λόγια τοῦ χοροῦ;

δῆλοι τὸ γέννημα ὡμὸν ἐξ ὀμοῦ πατρός.
τῆς παιδός εἴκειν δ' οὐκ ἐπίσταται κακοῖς.

καὶ ἀπαντᾶμε πώς Ἰσα—Ἰσα ἀλλ' τὸ νόημα αὐτῶν τῶν στιχῶν βγαίνει τὸ συμπέρασμα πὼς δὲν γίνεται λόγος γιὰ καμιά παραφορά τῆς Ἀνειγόντης, ἀλλὰ γιὰ τὴν ἀλύγιστη σταθερότητα τῆς πού δὲν ἔποχωρεῖ στά δεινά.

Καὶ τώρα ὡς ἔρθουμε στὴν σκηνὴν τοῦ κομμοῦ δπου ὁ ποιητὴς μᾶς παρουσιάζει καὶ τὴν ἄλλη δψη τῆς ἡρωΐδας, τὴν ἐντελόντη γνωνακεία. Γιατὶ ἡ δις Κωτοάλη ἀρνήθηκε ἐπίμονα νὰ κλάψῃ; Μήπως θεώρησε πὼς ητανε τατινωτικό γιὰ τὴν Ἀντιγόνην ν' ἀρχίσῃ τὰ κλάματα δταν βλέπη νὰ πλησιάζῃ ὁ θάνατος; Μὰ οἱ ἡρωες τῆς ἀρχαιότητας «στὶς πράξεις τους ητανε κλάσματα ανιότερα, στὰ συναυσθήματα τους ἀληθινοὶ ἄνθρωποι». Δὲν αἰσθανόντουσαν ντροπή γιὰ τὶς αὐθωπίνες ἀδυναμίες, καμιὰ δμως δὲν ητανε ίκανη νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ ἀλλ' τὴν ἐπλήρωση τῶν καθηκόντων τους.

Οἶμοι, θενάτου τοῦτον ἐγγυτάτῳ τούπος
Ιάφειται.

φωνάζει μ' ἀπελπισμένο πόνο, γιατὶ ἔτσι τὸ
ὑέλει ἡ φύση, μὰ πε τοῦτο δὲ θὰ πῇ πὼς
θ' ἀλλάξῃ ἀπόφωση Κι' ἔτσι ἡ θυσία τῆς παιδί-
νει μεγαλείτερη ἀξία, γιατὶ δὲ μᾶς παρουσιά-
ζεται οὖν ἀποτέλεσμα στωϊκῆς ἀπάθειας...

Ἡ δις Κωτοάλη προχώρησε μεγαλοπρεπέ-
στατα καὶ μὲ ἀπόλυτη ἡρεμία ἔφτασε στὴν δρ-
χήτερα καὶ ἀρχίσε νὰ ἀπαγγέλῃ μὲ στόμφο τοὺς
θρήνους τῆς, χωρὶς νὰ χύσῃ δάκρυ, Στοὺς
τελευταίους στίχους στήλωσε τὰ πόδια της,
γούρλωσε τὰ μάτια της, κούνησε κάνα δυό φο-
ρές σπισμωδικά τὸ κεφάλι τῆς καὶ ἀφοῦ ἐφώ-
νυξε μ' ὅση δύνομη είχε στὸ πλεμόνια τῆς, ἔ-
φυγε γιὰ νὰ πάῃ νὰ πεθάνη.

Ο κ. Δεστούνης στὸ ρόλο τοῦ Κρέοντα μᾶς
ἔδειξε βέβαια δτι ἔχει ἀρκετά προσόντα γιὰ νὰ
παιζῃ ἀρχαίες τραγωδίες, θραίκα καὶ θερμή
φωνή, μορφὴ ἀδρή καὶ ἔκφραστική, δὲν μπό-
ρεσε δμως ν' ἀποδώσῃ τὸ βίαιο καὶ σκληρὸ
τύραννο, τὸν παράφροφο κι' ἐγωιστή ποὺ διορθεῖ
πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ γιὰ τὴν ἀμαρτία του αὐτῆ
τιμωρίεται. Τὸν ἔφαγε κι' αὐτὸν ἡ ἀξιοπρέ-
πεια. "Αφῆσε καὶ γάθηκαν δλες ἔκεινες γιὰ
φακτηριστικές σκηνές—μὲ τὸ χορό, τὸν Αἴμονα,
τὸν Τειρεσία—ποὺ φαίνεται δὲ ἐγωιστής, δὲ
ποῖος παραφέρεται δὲς τὸ σημεῖο νὰ ξεπο-
μίσῃ καὶ βιωσίες ἀκόμα, δταν ἀμέσως βλέ-
πει πὼς δὲ συμφωνάνε κι' οἱ ἄλλοι μαζύ του,
ἢ δὲν τοῦ οίχουν δίκρι.

Ἐκτὸς αὐτοὶ σ' ὅλο τὸ παίξιμο του και πρὸ^τ
πάντων στὴν τελευταία σκηνὴν ἔδωκε ἔνα τόνο
ποὺ διαλιστική, πρόμμα ποὺ δὲν συμβιβάζε-
ται καθόλου μὲ τὴν τραγωδία.

Π.λ.ν καὶ δ. δ. Βολάνης στὸ ρόλο τοῦ
μάντη Τειρεσία καὶ ὡς παρουσιαστικό καὶ ὡς
παίξιμο.

Ἡ μόνη πραγματική συγκίνηση ποὺ νοιώ-
σαμε ἀλλ' δηλαδὴ τὴν παρασιαση, ήταν ἡ
ἐμφάνιση τριῶν νέων ηθοποιῶν. Τῆς δίδος Σα-

γίανου καὶ τῶν κ.κ. Παπαδάκη καὶ Φαρμάκη.
Μὲ συμπάθεια καὶ ἀγάπη τοὺς παρακολουθή-
σα ἵε καὶ μὲ μεγάλη χαρὰ διαπιστώσαμε πῶς
ἔχο ν δι, τι χρειάζεται γιὸ ν πάνε μπροστά καὶ
νά ἴαχοιμον. Τὸ ἀληθινό μας ἐνδιαφέρον γι'
αὐτοὶς μᾶς ἐπιβάλλει νὰ τοὺς ποῦμε μερικές
παρατηρήσεις ἀπάνω στὸ παίξιμό τους.

Καὶ πρότια—πρώτια ἡ δις Σαγιάνον, μ' ὅλο
ποὺ δ. ν είναι πλασμένη γιὰ τραγωδίες καὶ ἐν
τούτοι: κατέβαλε εὐγενική προσπάθεια γιὰ νὰ
ζωνταί ἐψη τὴν τρυφερή καὶ ἀπαλή Ἰσμήνη.

Τοστέρησε μοιάζα στὴν ἀρχὴ τῆς σκηνῆς ποὺ
θέλει· ἵα μοιραστή τὴν τυχὴ τῆς ἀδελφῆς τῆς.
"Επρέπε νάναι πιὸ σταθερή καὶ πιὸ ἀντρίκια.

'Ο . Φιρμάκης στὸν Αἴμονα μιὰ ὅμορφη
καὶ εὐενικιά ἐμφάνιση. Κινήσεις ἀδρονικές
καὶ μεριμνένες, ἀρθρωση καθαρή, φωνὴ κα-
τάλληλη γιὰ τραγωδία. Στὴ στιχομυθία μὲ
τὸν πατέρα του δὲν ἔδωσε τὴ δύναμη ποὺ
ζρειαζόταν. 'Απ' τὴ φράση του:

«ἢ δ' οὐν θανεῖται καὶ θανοῦσ' δλεῖ τινά»
πον ἔχει τὸν τόνο ἀπειλῆς, ητανε φυσικὸ νἀρ-
χιση νὰ δείχνεται δ συμός του ποὺ δὲς τὴ
στιγμὴ ἔκεινη τὸν συγκρατοῖσε δ σεβασμός
πρὸς τὸ πατέρα του καὶ νὰ ξεπάσῃ πιὸ δταν
βριζοιν τὴ μηνιστή. Σ' αὐτὸ δμως μπορεῖ νὰ
μη φταίῃ καὶ διδοῖς γιατὶ μᾶς ἔδωσε νὰ κα-
ταλάβειμε πὼς ητανε σὲ θέση ν' ἀποδώσῃ τέ-
λεια τὸ ρόλο του, φτάνει νὰ βρισκότανε κά-
ποιος ἵα τὸν διδηγήση.

Στὸν κ. Παπαδάκη ποὺ ἔπαιξε πολὺ θερμά
καὶ μὲ ζωὴ καὶ τοὺς δυὸ δρόλους τοῦ ἀγγέλου
καὶ τοῦ έπαγγέλου, ἔχουμε νά συστήσουμε νὰ
προσέξῃ δταν θέληγ νὰ βγάλῃ δυνατὰ κλάμ-
ματα. Γιὰ νὰ είναι πιὸ παθητική καὶ πιὸ συγ-
κινητική ἡ φωνή του πρέπει νὰ προσπαθῇ νὰ
τὴ βγάζῃ ἀλλ' τὸ στήθος, ἀφοῦ πρῶτα πάρει
μιὰ καλή ἀναπνοή.

Δυὸ λόγια καὶ γιὰ τὴ σκηνοθεσία. Δὲν μπό-
ρεσμε νὰ καταλάβουμε γιατὶ πήγαν καὶ κόλ-
λησαν στὸ πλάι ἔκεινο τὸ ἀντιασθητικὸ πρᾶμ-
μα ποὺ ἔθετε νὰ παραστήσῃ εἰσοδο παλαιοῦ,
ἔνθη μποροῦσαν περίημα νὰ χρησιμοποιήσουν
τὸ ίδιο τὸ θέατρο, δτος είναι και βρίσκεται.

Στὸ παίξιμο τῶν ηθοποιῶν δὲν ὑπῆρχε καμι-
μά ἐνότητα. "Οσο γιὰ τὸ χορό ἔκει δὲ πανε-
ρώθηκε τὸ υψαλό καὶ τὸ πρόχειρο σ' δηλη του
τὴ μεγαλοπρέπεια. Τὸ έρχουμε πὼς δ χορός
ἀλλ' τὴ στιγμὴ ποὺ τοὺς ἔλλειψε δ σιγοδεία τῆς
μουσικῆς καὶ τῆς δρησης. ἔγινε ἔνα νεκρό^π
πρᾶμμα, στοιχείο ξενο πόδες τὴν τραγωδία,
ποὺ κόβει τὴ δράση καὶ ψυχαίνει τὸ ἐνδι-
φέρον τοῦ θεατῆ. Νοιώθουμε ἐπομένως τῆς
δυσκολίες μὲ τὶς ὄποιες ἔχει νὰ παλαιήρη δ
σκηνοθέτης, δταν θελήσῃ νιὲ τὸν ζωντανέψη
μὲ τὰ μέσα ποὺ τοὺς παρέχει δ γύρωτουν πραγ-
ματικότητα. Μὰ δὲ ζητάμε τίποτα ἄλλο παρά
λγη φαντασία καὶ κάποιη σκέψη καὶ μελέτη.
Κι' αὐτὸ δὲν τὸ είδαμε. 'Εκτὸς ἀν ητανε ἀπο-
τέλεσμα σκέψης τὸ νό βγῃ δ χορός σὰν στρα-
τιῶτες ἀλλ' τὴν ἀριστερή πάροδο. Θάτανε καλ-
λίτερο νὰ κάνῃ κλίση ἐπ' ἀριστερὰ καὶ μὲ τὸ
πρόσωπο κολλ μένο σχεδὸν στὸν τοῖχο ν' ἀρ-
χίσῃ νὰ λέγ μὲ τὸ ορεαλιστικότερο τρόπο τὸ
πρῶτο χορικό δ τὸ νό τοποθετηθῆ δ

χορός πιστοὶ τοὺς ηθοποιοὺς, πρᾶμμα ποὺ
τοὺς ἀνάγκαζε διαν : Ήχανε νὰ μιλήσουν δ νὰ
γνωρίζουν τὶς πλάτες τους στὸ κοινὸ δ νὰ οίχ-
νουν λιγο πίσω τὸ κεφάλι.

Τὸ συμπέρασμα τοὺς σημειώματος μας αὐτοῦ
είναι πώς θὰ προτιμούσαμε νὰ μην παίξουνται
ἀρχαία δράματα, προκειμένου νὰ ἐμφανίζωνται
μ' αὐτὸ τὸν τρόπο. "Ετοι θάχουμε τούλαχιστο
τὸ κερδός, δτι δὲ θὰ γαλάμε τὴν αἰσθητικὴ
τοὺς κοινοῦ.